

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY IN THE CONDITIONS OF HEALTHCARE SYSTEM REFORM

Акцентовано, що фармацевтична галузь в Україні відіграє вагомую роль в її економічному та соціальному житті, виступаючи однією з ключових складових системи державної та соціальної безпеки. У цьому дослідженні проаналізовано вплив воєнних дій та пандемії COVID-19 як кризових ситуацій на фармацевтичний ринок України. Ці ситуації мають характер позасистемних факторів, що є складно прогнозованими, але вони можуть бути переведені в стан регульованих. У цьому контексті обґрунтована необхідність застосування різних сценаріїв реалізації публічного управління у сфері забезпечення розвитку фармацевтичної галузі (сприятливого, помірно загрозового, небезпечно загрозового і критично загрозового («реактивного»)). Аргументовано, що через початок повномасштабної агресії РФ проти України на її теренах існує необхідність у впровадженні антикризового управління, що має реалізуватись у межах «реактивного» сценарію.

З'ясовано, що через вплив позасистемних факторів на фармацевтичну галузь відбулися зміни споживчих настроїв українського населення. Крім того, окреслено головні виклики та загрози, з якими зіткнулася вітчизняна та фармацевтична галузь у цей період часу (тобто впливу позасистемних факторів). Установлено, що воєнні події 2014 та 2022 років призвели до значного зниження обсягів продажу лікарських засобів і втрати частки вітчизняного ринку на міжнародній арені. Крім того, спад вітчизняної фармацевтичної галузі мав місце у період виникнення та поширення пандемії COVID-19.

Виявлено, що на тлі критичного спадання рівня фармацевтичної галузі України в умовах війни спостерігається тенденція до підвищення попиту на продукцію українських виробників. Ця тенденція пояснюється суттєвим зниженням доходів населення та переорієнтацією споживачів на доступніші за ціною лікарські засоби, де домінують українські компанії. У часи кризових ситуацій внутрішній фармацевтичний ринок показує свою важливість для забезпечення потреб громадян, особливо під час воєн. Це наголошує на необхідності вдосконалення механізмів публічного (державного) управління розвитком української фармацевтичної галузі. Він вимагає створення потужного фінансового, технологічного, науково-дослідного та кадрового потенціалу галузі, а також ефективного регулювання взаємодії між державними органами й вітчизняними фармвиробниками.

Ключові слова: публічне управління, державне управління, антикризове управління, кризові ситуації, COVID-19, повномасштабна агресія, реформування, соціальна безпека, система охорони здоров'я, медичні послуги, фармацевтична галузь, фармацев-

тична промисловість, цифровізація, страхування.

It is emphasized that the pharmaceutical industry in Ukraine plays a significant role in its economic and social life, acting as one of the key components of the state and social security system. This study analyzes the impact of military operations and the COVID-19 pandemic as crisis situations on the pharmaceutical market of Ukraine. These situations are of the nature of extra-systemic factors that are difficult to predict, but they can be transferred to a regulated state. In this context, the need to apply different scenarios for the implementation of public management in the field of ensuring the development of the pharmaceutical industry (favorable, moderately threatening, dangerously threatening and critically threatening ("reactive")) is substantiated. It is argued that due to the beginning of the full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine on its territory, there is a need to implement anti-crisis management, which should be implemented within the framework of the "reactive" scenario.

It is found out that due to the impact of extra-systemic factors on the pharmaceutical industry, changes in consumer sentiment of the Ukrainian population have occurred. In addition, the main challenges and threats faced by the domestic and pharmaceutical industries during this period of time (i.e. the impact of extra-systemic factors) are outlined. It is established that the military events of 2014 and 2022 led to a significant decrease in the volume of sales of medicines and the loss of the domestic market share in the international arena. In addition, the decline of the domestic pharmaceutical industry took place during the emergence and spread of the COVID-19 pandemic. It was found that against the background of a critical decline in the level of the pharmaceutical industry of Ukraine in war conditions, there is a tendency to increase demand for products of Ukrainian manufacturers. This trend is explained by a significant decrease in incomes of the population and the reorientation of consumers to more affordable medicines, where Ukrainian companies dominate. In times of crisis, the domestic pharmaceutical market shows its importance for meeting the needs of citizens, especially during wars. This emphasizes the need to improve the mechanisms of public (state) management of the development of the Ukrainian pharmaceutical industry. It requires the creation of a powerful financial, technological, research, and human resources potential of the industry, as well as effective regulation of interaction between government agencies and domestic pharmaceutical manufacturers.

Key words: public administration, state administration, anti-crisis management, crisis situations, COVID-19, full-scale aggression, reform, social security, healthcare system, medical services, pharmaceutical sector, pharmaceutical industry, digitalization, insurance.

УДК 351.773:615.11:004](477)
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.43.40>

Помаза-Пономаренко А.Л.

д. наук з держ. упр., старший дослідник, начальник наукового відділу з проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру, Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID: 0000-0001-5666-9350

Постановка проблеми. Фармацевтичний сектор є однією з основних частин економічної структури України. За свідченням дослідників, до 2020 року спостерігалось стійке зростання обсягів продажів на українському фармацевтичному ринку [1]. У той же час, починаючи з 2022 року, ситуація з таким ринком суттєво змінилась – на додачу до функціонування вітчизняних фармацевтичних компаній відбувається в умовах жорсткої конкуренції сусідня держава розпочала повномасштабну агресію. Відтак, одним із ключових завдань розвитку України стало гарантування системи безпеки, що включає державну та суспільну. Власне, актуалізувались питання як збереження територіальної цілісності України, так і підтримання на належному рівні її соціальної безпеки, що передбачає як «безпеку для суспільства», так і «безпеку, що виходить від нього». Унеможливити негативні процеси й явища у межах останнього виду безпеки видається за рахунок реалізації соціально орієнтованого державного управління. Уважаємо, що повномасштабна агресія актуалізувала проблемні питання щодо ефективності його реалізації, зокрема, вчасного надання високоякісних ліків українським громадянам, серед яких збільшилась кількість осіб, які потребують і медичних послуг, і лікарських засобів, і медичних виробів. У цьому контексті набувають актуальності питання реімбурсації, цифровізації та реформування системи охорони здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості розвитку публічного управління системою охорони здоров'я та фармацевтичної галузі є предметом дослідження вчених Л. Антонової, В. Борщ, Д. Гончаренко, В. Долота, Д. Карамішева, А. Колота, В. Крикавського, Е. Лібанової, Р. Моїсеєнко, Т. Наконечної, О. Набхан, О. Новікової, І. Парубчака, О. Руденко, О. Саліхової, О. Сидорчук, В. Удовиченка та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей розвитку публічного управління у сфері фармацевтичної галузі в умовах реформування системи охорони здоров'я в Україні та за кордоном.

Виклад основного матеріалу.

Фармацевтичний ринок безпосередньо пов'язаний зі сферою охорони здоров'я і вимагає розвитку соціально-орієнтованого механізму публічного (державного) управління. Очевидно, що цей механізм, з одного боку, покликаний забезпечити збалансування трьох основних компонентів: інтереси споживачів (вилікуватись якомога швидше за найменших витрат), інтереси бізнесу (спрямовані на якомога швидке отримання значних прибутків за

найменших витрат), а також добробут суспільства, що передбачає підвищення рівня соціально-економічного розвитку окремо взятих територій і у масштабах всієї держави. З другого боку, передбачає впровадження різних сценаріїв розвитку подій: сприятливий (проактивний), помірно загрозливий, небезпечно загрозливий і критично загрозливий (реактивний), що має відповідати вимогам часу та суспільства.

Як зазначалось вище, з 2022 року ситуація з функціонуванням фармацевтичної галузі змінилась, у т.ч. фармацевтична промисловість стала пріоритетною галуззю в економіці України. Серед пріоритетних галузей економіки можна виокремити транспортну інфраструктуру, житлово-комунальний комплекс, АПК, курортно-рекреаційну сферу тощо [9]. Даний перелік, дійсно, відображає важливість для нашої країни тих галузей, які можуть найбільше постраждати внаслідок повномасштабної агресії або актуалізується їх виробництво, як-то стосується фармацевтичної галузі.

Її розвиток за сучасних умов покликаний забезпечити не тільки велику кількість робочих місць, а й появу нових спеціалізованих професій, інноваційний розвиток фармацевтичної галузі, її наукову насиченість відкриттями та розробками. Крім того, розвиток фармацевтичної галузі покликаний надати можливості для забезпечення населення життєво важливими ліками та медичними засобами в кризових ситуаціях. Власне кажучи, сьогодні маємо ситуацію антикризового управління фармацевтичною галуззю в Україні, що вже пережила багато таких ситуацій, а саме: 1) розпад СРСР й успадкування радянської системи охорони здоров'я, фармацевтичної промисловості та ін.; 2) розбудова незалежної держави, яка реалізує різні інтеграційні прагнення у той чи інший період часу; 3) фінансово-економічна криза 2008 року; 4) військовий конфлікт 2014 року, розпочатий РФ проти нашої країни; 5) пандемія COVID-19 у 2020–2021 рр.; 6) повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році. Слід підкреслити, як і будь-які кризові ситуації, вище вказані явища та процеси відзначаються позасистемністю, тобто неочікуваністю, складно прогнозованістю, але вони можуть бути переведені в ранг регульованих і контрольованих. Для цього вже мають застосовуватись не тільки механізми антикризового управління, а й «проактивного», що передбачає реалізацію функцій планування, зокрема, стратегічного.

Варто вказати, що у 2020 році пандемія COVID-19 та карантинні обмеження стали ключовим фактором впливу на економіку загалом та на фармацевтичний ринок зокрема

по всьому світу. Згідно з даними Державної служби статистики України, у другому кварталі 2020 року ВВП впав на 11,4%, хоча за підсумками року прогнозували спад на рівні 6%, а доходи населення зменшилися на 5,3% номінально та на 7,3% реально [5]. В охороні здоров'я і фармацевтичному секторі ці показники становили 4,8% та 3,7% відповідно. Усі кризові ситуації по-різному відбилися на населенні України, державних процесах та функціонуванні фармацевтичної галузі (див. табл. 1). Проте здоров'я та доступність лікарських засобів завжди залишаються в центрі уваги і не втрачають актуальності, адже вони є невід'ємною частиною соціальної безпеки.

Принагідно відзначимо, що в період з 2015 по 2020 роки світовий фармацевтичний ринок демонстрував стабільне зростання, що було зумовлено низкою ключових чинників, а саме:

- збільшенням витрат на охорону здоров'я;
- зростанням кількості приватних медичних закладів;
- високою поширеністю хронічних захворювань серед населення;
- підвищенням обізнаності споживачів про процедури ранньої діагностики та лікування хвороб;
- зростанням частки населення зрілого віку, більш схильного до серйозних захворювань таких, як деменція, панкреатит, гіпертонія та серцева недостатність тощо;
- упровадженням державних програм та схем відшкодування витрат на лікування хронічних хвороб. Якщо подивитись на дані Європейського інвестиційного банку останні 5 років проекти публічно-приватного партнерства найбільше реалізуються в освітній і медичній сферах, що зумовлено впливом позасистемних факторів на ці сфери. Серед

цих факторів основним було виникнення та поширення пандемії COVID-19 [4; 7; 12];

– збільшенням кількості страхових компаній у країнах-виробниках фармацевтичної продукції, які пропонують різноманітні страхові поліси для зниження витрат пацієнтів;

– активними інвестиціями в науково-дослідну діяльність у сферах біотехнологій, імунології, онкології тощо, що спрямовані на розробку передових методів лікування [13; 14].

У цьому контексті потребують аналізу масштаби та динаміка фармацевтичного сектору України на світовій арені. Аналітики умовно класифікують країни за рівнем розвитку фармацевтичного ринку таким чином:

1. Розвинені ринки (Developed markets), які поширені в Іспанії, Південній Кореї, Італії, США, Великій Британії, Австралії, Німеччині, Канаді, Франції, Японії.

2. Ринки, що швидко розвиваються (Pharmerging markets), що функціонують у країнах, які поки займають нижчі позиції за рівнем споживання лікарських засобів на душу населення, але демонструють стрімке зростання в напрямку виробництва ліків і медичних засобів. До цих країн належать Китай, Індія, Бразилія, Південна Африка, Мексика, Індонезія, Туреччина та ін.

3. Країни з низьким рівнем доходу (Lower-income countries), що представлені державами з обмеженим доступом до медичних послуг, який скорочувався останніми роками без значного прогресу в системі охорони здоров'я [10].

Саме ринки групи «Pharmerging» відіграють роль основного драйвера росту глобального фармацевтичного сектору. Розвинені ж ринки більш стабільні через втрату ексклюзивності брендів оригінальних лікарських засобів. Фармацевтична галузь України, за динамікою

Таблиця 1

Індекси промислової продукції за видами діяльності та основними промисловими групами в Україні за 2013–2024 роки¹ (у відсотках до попереднього року)

Назва промислової продукції	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	111,8	101,9	91,9	110,4	103,6	95,0	103,7	103,0	97,4	70,2	103,1	106,3
Виробництво медичних і стоматологічних інструментів і матеріалів	98,6	88,1	56,5	87,8	103,4	99,7	100,9	95,1	89,0	77,5	123,8	117,4

Джерело: складено на підставі [5].

приросту, неодноразово класифікувалась як частина кластеру «Pharmerging markets», що свідчить про її інвестиційну привабливість. Однак із цим пов'язані суттєві ризики. Одним із них є ризик розвитку країни, тобто ризик негативного впливу політичних та економічних змін на здатність держави чи підприємств виконувати свої зобов'язання щодо зовнішнього боргу. Цей чинник потребує особливої уваги від потенційних інвесторів [2].

Фармацевтичний сектор економіки України зазнав найбільш руйнівного впливу внаслідок двох військових конфліктів – у 2014 та 2022 роках. Відповідно до результатів аналізу, проведеного провідною дослідницькою компанією Pharma Proxima Research, у 2014 і 2015 роках обсяг українського фармацевтичного ринку скоротився на 23,8% і 24,8%, порівняно з попередніми періодами (у перерахунку на долари США), тоді як глобальний фармацевтичний ринок демонстрував зростання на 9,1% у 2014 р. та на 9,0% у 2015 р. Ситуація ж у 2022 році також виявилася несприятливою: прогнозоване падіння до кінця року становило 22% у доларах США на тлі поступального світового зростання в 4,5%. При цьому частка України у світовому фармацевтичному секторі, за підсумками цього періоду, скоротилася до 0,27%, що підтверджує значні структурні втрати [2]. З глобальної точки зору частка фармацевтичного ринку України, яка складає приблизно 0,4%, є незначною для міжнародних корпорацій [2]. Однак для місцевих гравців цей ринок має ключове значення, оскільки саме він виступає основним джерелом формування товарообігу їхніх підприємств. Дещо ситуація покращилась у 2023 і 2024 роках, але поки складно стверджувати про значні пози-

тивні зрушення у сфері функціонування фармацевтичної галузі в Україні.

Передбачається, що світовий ринок лікарських засобів демонструватиме темпи зростання на рівні 3–6% середньорічного приросту (CAGR) до 2026 року, досягнувши орієнтовного обсягу в 1,8 трлн (рис. 1) [15].

Протягом 2022 року споживчий попит у фармацевтичній галузі зазнавав різких злетів і спадів, що безпосередньо пов'язано з епідеміологічними та соціально-політичними подіями. До 2020 р. фармацевтичний ринок демонстрував стабільний позитивний приріст, порівняно з попереднім роком (див. табл. 1). Проте ситуація змінилась, особливий пік споживання спостерігався на 4-му тижні 2022 року, що здебільшого пояснювалося підвищеним попитом на протизастудні та противірусні препарати через чергову хвилю COVID-19. У цей час в Україні паралельно циркулювали штами Дельта й Омікрон, які супроводжувалися простудними симптомами та меншою кількістю важких випадків і госпіталізацій. До 7-го тижня рівень захворюваності поступово знижувався, що відповідало звичній сезонній динаміці зимових місяців. Однак ситуація різко змінилась після 24 лютого 2022 р. Початок воєнних дій викликав паніку серед населення. Люди масово скуповували лікарські засоби, створюючи черги в аптеках і продуктових магазинах, прагнули запитися всім необхідним для домашньої аптечки та підготуватися до можливих ускладнень. Це призвело до стрімкого зростання попиту на лікарські засоби. Так, споживання зросло на 69% порівняно з аналогічним періодом попереднього 2021 року. Подібну ситуацію можна було спостерігати у 13-му тижні 2020 року, коли оголосили про

Рис. 1. Прогноз динаміки розвитку глобального фармацевтичного ринку (до 2026 р.)

Джерело: складено на підставі [15].

початок пандемії COVID-19 та впровадили карантинні обмеження.

Основні втрати, яких зазнала фармацевтична галузь, охоплюють декілька ключових напрямів, представлених нижче. Першим важливим чинником є міграційний зсув і скорочення доходів населення. Від початку військових дій до 30 серпня 2022 року український кордон перетнуло 12 млн осіб, серед яких 5,3 млн осіб так і не повернулись до України. Соціологічні дослідження свідчать [11], що значна частина українських біженців не планують повертатися. Станом на вересень 2022 року чисельність населення України оцінювалася на рівні приблизно 30 млн осіб [5]. Цей показник визначено як різницю між кількістю наявного населення станом на 1 лютого 2022 року та чисельністю біженців відповідно до даних ООН.

Варто зауважити, що фармацевтичний ринок України значною мірою залежить від рівня добробуту споживачів та їх чисельності, яка проживає в державі. Роздрібне споживання лікарських засобів складає близько 90% загального обсягу споживання, тоді як держава компенсує лише 10%. Згідно з дослідженням, проведеним компанією Gradus, 33% непрацевлаштованих респондентів втратили роботу внаслідок початку бойових дій, а 76% опитаних повідомили про зменшення власних доходів [6]. Проте лікарські засоби залишаються другою за пріоритетністю споживчою категорією населення після продуктів харчування. Це певною мірою забезпечує відносну стабільність фармацевтичної галузі або окремих її сегментів. Незважаючи на кризу, потреба в лікарських засобах для лікування хронічних захворювань і термінової госпітальної допомоги залишається сталою. Натомість попит на протизастудні препарати, вітаміни та біологічно активні добавки помітно знизився.

У контексті посилення міграційних процесів слід зазначити, що значну частину мігрантів становили жінки з дітьми, що зумовило суттєве скорочення роздрібного споживання педіатричних препаратів. Ще одним наслідком значного відтоку українців за кордон стало зростання дефіциту кадрів у сфері фармації, особливо в аптеках і виробничих структурах у районах активних бойових дій.

Другою значною проблемою для функціонування фармацевтичної галузі в Україні стала фізична втрата аптек, складів і виробничих потужностей. Станом на кінець серпня 2022 року в Україні працювало лише 16 980 аптек, що становить 81% від довоєнної кількості. Військові дії призвели до закриття 3874 аптек (19%) та скорочення робочих

годин багатьох із них, а також суттєвого дефіциту персоналу. На територіях з активними бойовими діями й окупованих зонах функціонування фармацевтичної галузі майже повністю припинилося. Власне, географічне розташування відіграло важливу роль у підтримці функціонування бізнесу в умовах кризової ситуації [2].

Третя проблема функціонування фармацевтичної галузі в Україні передбачає логістичні виклики, що стали однією з ключових проблем. З початком війни, розпочатої РФ, порушилися усталені логістичні маршрути як усередині України, так і для імпорту критично важливих компонентів для виробництва лікарських засобів, а саме: активні фармацевтичні інгредієнти, пакувальні матеріали, допоміжні речовини тощо. Особливо постраждали дистриб'ютори, які були змушені працювати в екстремальних умовах, щоб забезпечити аптеки та населення необхідними ліками.

На додаток виникла ще одна проблема – неконтрольована гуманітарна допомога, що також створила значні виклики для України. На початку збройного конфлікту великий обсяг гуманітарної допомоги значно полегшив ситуацію. Однак з часом, коли ситуація в деяких регіонах стабілізувалась, така допомога почала займати значний сегмент ринку, який могли б забезпечувати українські виробники. За оцінками експертів, обсяг завезеної гуманітарної допомоги відповідав 4–5 місячній потребі госпітальних закупівель [2]. Це зумовило призупинення державних замовлень та суттєво вдарило по госпітальному сектору, негативно вплинувши на обсяги реалізації ліків українськими фармацевтичними виробниками.

Надмірне постачання окремих препаратів не лише блокує розвиток українського виробництва, але й спричиняє скорочення робочих місць. Після зупинки підприємств їх повторний запуск стає практично неможливим. Такий розвиток подій загрожує крахом цілої стратегічно важливої галузі. Для запобігання цій кризі важливо забезпечити державні замовлення на продукцію українських виробників. Це може значно вплинути на збереження робочих місць, розвитку технологій і, зрештою, підтримку фармацевтичної галузі. Відтак, необхідно розірвати це порочне коло, щоб люди мали змогу працювати, витратити зароблені кошти і сприяти поповненню державного бюджету через сплату податків в Україні.

Зміни в структурі споживання фармацевтичних засобів протягом воєнного періоду демонструють суттєві адаптаційні процеси серед населення. Передусім спостерігається

зниження попиту на педіатричні препарати та медикаменти, без яких умовно можна обійтися, зокрема засоби від застуди і вітаміни. Натомість істотно зросла частка споживання заспокійливих препаратів, включаючи рецептурні лікарські засоби, такі як гідазепам. Аналіз даних роздрібних продажів за період з березня по серпень 2022 року свідчить, що гідазепам посів 7-ме місце за рівнем споживання [8].

Аналіз наукових публікацій [11] дає підстави визначити два пікові моменти: перший припадає на 8-й тиждень (початок військових дій), другий – приблизно на 11-й тиждень 2022 р. Подібні зміни у споживанні підтверджуються соціологічними дослідженнями, згідно з якими спостерігалось підвищення рівня стресу серед населення. Серед емоцій українців домінували напруження (51%), гнів (41%), страх (40%) та втома (39%) [8]. Подібна ситуація охоплює всі вікові групи. На додаток, у контексті ядерного шантажу з боку РФ, а також через інциденти на Чорнобильській атомній електростанції, спостерігався підвищений попит на препарати з вмістом йоду. У відповідь фармацевтична компанія «Дарниця» оперативно зареєструвала та випустила на ринок препарат «Калію Йодид-125-Дарниця», що відповідає запитам населення в цей критичний період часу [3].

Отже, важливим аспектом у воєнний час залишається зміна орієнтирів споживання у фармацевтичному сегменті, яка проявляється у підвищенні попиту на продукцію вітчизняного виробництва. Такі зміни значною мірою зумовлені скороченням доходів населення та схильністю споживачів до купівлі менш коштовних лікарських засобів, більшість із яких постачають місцеві виробники. Ця обставина підкреслює важливість розвитку публічного (державного) управління розвитком національної фармацевтичної галузі, яке потребує системного вдосконалення та всебічної підтримки задля забезпечення стабільності у критичний період існування держави.

Висновки. На підставі проведеного дослідження зроблено такі висновки:

1. Одна із семи пріоритетних галузей економіки України – фармацевтика, відіграє важливу роль у національному розвитку. З'ясовано, що на світовому ринку частка України у фармацевтичному секторі становить від 0,25% до 0,39%, демонструючи потенціал для зростання. Проте цьому розвитку значно перешкоджають зовнішні позасистемні фактори, серед яких найсерйознішим є повномасштабна агресія РФ. Установлено, що, починаючи з 2014 року, а згодом у 2022 році, через воєнні дії Україна зіткнулася зі значним

скороченням обсягу продажів та зменшенням своєї частки на світовому ринку фармацевтики. Попри високі темпи зростання, які приваблюють іноземних інвесторів, рівень ризику, пов'язаний із розвитком України, залишається надто високим.

2. Виявлено, що частка України в загальних бізнес-процесах транснаціональних фармацевтичних корпорацій залишається невеликою, що змушує місцевих виробників орієнтуватися в першу чергу на внутрішній ринок. Незалежно від обставин, вони продовжують інвестувати у власний розвиток.

3. З'ясовано, що в періоди нестабільності українські споживачі, прагнучи заощадити, частіше обирають медикаменти вітчизняного виробництва. Така ситуація підкреслює важливість наявності конкурентоспроможної альтернативи у кожній категорії лікарських засобів, що дає людям можливість вибору. Для забезпечення стійкого розвитку галузі важливо формувати фінансовий, науково-дослідний, технологічний та кадровий потенціал.

4. Акцентовано, що інтеграція публічного (державного) управління у сфері фармацевтичної галузі у європейський та світовий простір передбачають, з одного боку, самовдосконалення вітчизняних фармвиробників у бік упровадження міжнародних стандартів якості. А з другого боку, забезпечення ефективної співпраці вітчизняних фармвиробників із міжнародними інвесторами. Посилення організаційно-економічної та правової бази дозволяють перейти до інноваційної моделі функціонування фармацевтичної галузі. Це створить умови для постійного постачання широкого асортименту медикаментів із високою медичною ефективністю, які є життєво необхідними для населення. У свою чергу, це сприятиме зміцненню фармацевтичної безпеки країни та забезпеченню потреб громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ачкасова О. В. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. 2022. № 23. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1217>.
2. Дзюба Т.В. Удосконалення публічноуправлінського механізму функціонування фармацевтичної галузі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. Вип. 1. С. 184–192.
3. Мохонь В. Особливості комунікацій у фармацевтичній галузі під час російсько-української війни 2022 року. 05/04/2022. available at: <https://thepharmamedia/uk/news/29130-darnicya-bezkostovno-peredalmaz-525-mln-dozkalii-iodid-125-darnicya-04052022>.

4. Наконечна Т., Крикавський В., Сkochиляс Р. Дослідження фармацевтичного ринку в умовах COVID-19 та напрямів підвищення стійкості та надійності логістики в ланцюгу поставок. Академічні візії. 2022. № 8-9. С. 70–82.
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Помаза-Пономаренко А.Л., Батир Ю.Г., Лопатченко І.М. Українці за кордоном: на що розраховувати? Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація системи публічного управління в умовах військового часу» (03.06.2022 р., м. Переяслав). 2022. С. 250–255.
7. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Державне управління як критична інфраструктура. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2024. № 3. С. 64–70.
8. Понад половина українців не планує змінювати своє розташування, навіть у разі загострення ситуації – дослідження, Kyiv School of economics, April 18, 2018 available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/ponadpolovina-ukrayintsiv-ne-planuye-zminyuvati-svoye-roztashuvannya-navit-u-razi-zagostrennya-situatsiyi-doslidzhennya/>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до доповнення до постанови Кабінету Міністрів України від 14 серп. 2013 р. № 843, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-2022-%D1%80#Text>.
10. Подоляк О.В. Регулювання розвитку фармацевтичного ринку регіону. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44693/1/%D0%9F%D0%A3%D0%90%D0%B7%D0%BC-21_%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%BA_%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0_original_15022022_123315.pdf.
11. Фарминок на шляху до відновлення – UDT 1/09/2022, Щотижневик аптека №16/1716/17 (1337/1338), July 11, 2022. URL: <https://www.apteka.ua/article/640253>.
12. Chernykh, V. (2002) Pharmaceutical industry for the years of independence of Ukraine. Visnyk farmatsiyi. Herald of pharmacy, vol. 3, pp. 3–12.
13. Hroshovyi, T., Pidhirnyi, V., Tryhubchak, O. (2011) Some issues of development of pharmaceutical branch of Ukraine. Zbirnyk prats' Ternopil's'koho osередku Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka – Collection of works of the Ternopil branch of the Scientific Society named after Shevchenko, vol. 6, pp. 154–172.
14. Global Pharmerging Market (2021 to 2026) – Industry Trends, Share, Size, Growth, Opportunity and Forecasts, Global Pharmerging Market (2021 to 2026) – Industry Trends, Share, Size, Growth, Opportunity and Forecasts. available at: <https://www.globenewswire.com/Ne/news-release/2021/12/01/2344100/28124/en/Global-Pharmerging-Market-2021-to-2026-Industry-Trends-Share-Size-Growth-Opportunity-and-Forecasts.html>.
15. The Global Use of Medicines 2022, The IQVIA Institute, Dec 09, 2021. available at: <https://www.iqvia.com/insights/the-iqvia-institute/reports/the-global-use-of-medicines-2022>.